

Inleiding

De hele schooldag lang communiceren docenten en leerlingen met elkaar. Non-verbaal en verbaal, in de klas en buiten de klas. Vaak is die communicatie niet gepland. Maar soms gaat de docent ervoor zitten, samen met de leerling. Omdat de docent zich zorgen maakt, geen vinger achter bepaald gedrag kan krijgen of gewoon omdat hij de leerling beter wil leren kennen.

Die communicatie verloopt niet altijd soepel. Docenten klagen dan bijvoorbeeld tegen collega's dat de leerling de 'hakken in het zand zette'. Zij waren hard aan het werk maar vanuit de leerling kwam niet veel, behalve wellicht weerstand, althans zo ervoer de docent het. Het zweet leek figuurlijk op de verkeerde rug te staan.

In dit boek verkennen wij, als docent, hulpverlener, trainer én ouder, geïnspireerd vanuit verschillende bronnen, hoe je als docent en mentor een vruchtbare communicatie kunt bevorderen. Door je houding, door je vaardigheden en door de inzet van wie jij bent als persoon en als leerkracht. Vanuit onze ervaring als trainer weten we dat docenten door bewustwording en door het oefenen van vaardigheden belangrijke stappen kunnen maken in hun effectiviteit als gesprekspartner.

Sommige dingen zullen nieuw zijn. Een aantal dingen zullen je bekend voorkomen, omdat die gebaseerd zijn op basisvaardigheden die we gemakkelijk lijken te vergeten wanneer we vastzitten bij 'moeilijke' gesprekken. Juist de aandacht voor het 'vanzelfsprekende' blijkt in de praktijk echter de sleutel tot een succesvollere dialoog tussen mentor en leerling.

Waarom is dit thema van belang? Jonge leerlingen, oudere leerlingen en studenten in de leeftijdsfase van 6 tot 22 jaar zijn op zoek naar hun plek in de groep, naar zichzelf en naar hun plek in de wereld. Ze hebben behoefte aan verbinding met volwassenen die deze connectie durven aan te gaan. Vanuit een evenwicht van professionele afstand en persoonlijke betrokkenheid. Vanuit respect voor de eigenheid van de leerling, diens achtergrond en diens fase van ontwikkeling. Docenten mogen dan passanten zijn in het leven van leerlingen en studenten, ze kunnen betekenisvolle voorbijgangers zijn in een uitdagende levensfase.

Dit boek wil daarom een praktische handreiking bieden voor iedere professional die meer uit gesprekken met kinderen, pubers, adolescenten en (jong) volwassenen wil halen.

Oirschot, september 2015

Ivo Mijland en Petra Nijdam

Luisteren

*Als ik je vraag naar mij te luisteren en
jij begint mij adviezen te geven,
dan doe je niet wat ik je vraag.*

*Als ik je vraag naar mij te luisteren
en jij begint mij te vertellen,
waarom ik iets niet zo moet voelen
als ik voel,
dan neem jij mijn gevoelens niet serieus.*

*Als ik je vraag naar mij te luisteren,
en jij denkt dat jij iets moet doen
om mijn problemen op te lossen,
dan laat je mij in de steek,
hoe vreemd dat ook mag lijken.*

*Dus, alsjeblieft, luister alleen maar naar me
en probeer me te begrijpen.*

*En als je wilt praten,
wacht dan even en ik beloof je
dat ik op mijn beurt naar jou zal luisteren.*

Leo Buscaglia (1924 - 1998)

Hakken in het zand

‘De hakken in het zand zetten’ is een bekende uitdrukking die meestal niet in een positieve context wordt gebruikt. Volgens het *Groot Woordenboek der Nederlandse Taal* van Van Dale is degene die de hakken in het zand zet dan ook ‘een persoon die zich opstelt als felle tegenstander van een voorstel of ontwikkeling, zonder de bereidheid te zoeken naar positieve aspecten of naar compromissen’. Mensen die de hakken in het zand zetten zijn in de volksmond dus dwarsliggers en lastposten, in ieder geval mensen met wie niet makkelijk te werken valt.

Bij de uitdrukking ‘hakken in het zand’ is de associatie met touwtrekken snel gemaakt. Touwtrekken is een teamsport waarbij twee teams zo hard mogelijk aan de beide uiteinden van een sterk en dik touw proberen te trekken. Eenvoudig geformuleerd komt het er bij touwtrekken op aan de tegenstander door middel van lichaamskracht over de middenlijn te trekken. Hierbij is zeker ook een mentaal aspect van belang. Geduld hebben en de tijd durven nemen om de situatie en de kansen te analyseren, kan be-

slissend blijken te zijn. Bij touwtrekken is daarnaast het gewicht van invloed. Bij een serieuze beoefening van de sport is er dan ook sprake van verschillende gewichtsklassen.

In een gesprek met de leerling kan de docent vanuit zijn positie gebruik maken van zijn extra 'gewicht' als volwassene en als functionaris van de school. Dit door te argumenteren, te overreden of door het gesprek te domineren en steeds aan het woord te zijn.

Wanneer de docent op deze manier lijkt te ‘winnen’ trekt hij uiteindelijk aan het langste eind. Vaak roept dit weerstand op, al dan niet uitgesproken of zichtbaar. Een zwijgende leerling is niet per definitie een instemmende leerling en sommige leerlingen zijn zeer bedreven geworden in het geven van sociaal wenselijke antwoorden. Hoe harder je de ander naar jouw kant probeert te sleuren, des te meer gaat de ander achterover leunen en de hakken in het zand zetten. Wanneer de ander erop kan vertrouwen dat je hem of haar niet onverwacht en met kracht naar jouw kant probeert over te halen, kan er ontspanning ontstaan. Er ontstaat ruimte om samen de situatie en de kansen daarin te overzien.

Eerst meeveren dus, de leerling verwacht dat niet en is waarschijnlijk aangenaam verrast door deze benadering. Die is namelijk vooral gewend dat er aan hem getrokken en geduwd wordt. Deze raakt daarbij even uit het vertrouwde evenwicht en dan ontstaat er ruimte voor een constructieve verwarring.

Auteur Kaldenbach noemt dit de judobenadering. Die houdt in dat je eerst probeert te begrijpen wat de ander bezighoudt. Veer mee en vergroot uiteindelijk daarmee je eigen constructieve invloed. Dit in tegenstelling tot de karateaanpak, waarbij het hard tegen hard gaat.

De schijnbare overwinning van de docent die voor deze laatste benadering kiest, al dan niet uit onmacht, kan dan uiteindelijk een pyrrusoverwinning blijken te zijn. Een ‘overwinning’ die zoveel inspanning kost, dat ze dezelfde uitwerking heeft als een nederlaag.